

voor een paaltje van de wandelroute uit de grond gerukt, om hiermee een nestkast van de stam te slaan. Twee andere kasten verdwenen spoorloos.

Ook dit jaar werd er van de superselectieve nestkasten weinig gebruik gemaakt. Dit kan komen omdat de kastjes in bosjes hangen, die wat biotoop betreft minder geschikt zijn voor de kleinere mezen. Aannemelijk lijkt dit echter niet, daar de pimpelmees wel broedde in de "Wageningsse kasten" in de onmiddellijke omgeving. De 3 glanskoppen nestelden wel alle drie in ongeverfde kastjes, waarvan één paar in een superselectief kastje (hetzelfde als vorig jaar).

Dit jaar was er opnieuw slechts één tweede broedsel. In het westen van het land blijken tweede broedsels uitzonderingen te zijn. In de naald houtbossen van de Veluwe zijn tweede broedsels regel. De vogels beginnen er ook eerder te broeden.

Blijkbaar is het in het westen voldoende voor de instandhouding van de soort, één broedsel groot te brengen, terwijl in het oosten hiervoor twee broedsels nodig zijn. Misschien komt dit door de aanwezigheid van predatoren als sperwer en boommarter en de grotere sterfte als gevolg van de nachtvorst en de strengere winters.

Dit jaar was er ook een kast waarin 8 koolmezen en 2 pimpelmezen door een koolmezenpaartje werden groot gebracht. Waarschijnlijk is de pimpel door een in legnood verkerende koolmees verjaagd.

|            | aantal<br>nesten | aantal<br>eitjes | gemid-<br>deld | aantal<br>pulli | gemid-<br>geld |
|------------|------------------|------------------|----------------|-----------------|----------------|
| koolmees   | 15               | 153              | 10,2           | 122             | 8,1            |
| pimpelmees | 10               | 108              | 10,8           | 76              | 7,6            |
| glanskop   | 3                | 25               | 8,3            | 23              | 7,7            |
| spreeuw    | 2                | 8                | 4              | 8               | 4              |

Vergeleken bij vorig jaar zijn deze cijfers zeer gunstig te noemen. Zowel het aantal bewoonde kasten als het gemiddelde aantal jongen is groter geworden. Daarbij moet bij de pimpel nog bedacht worden, dat één kast verlaten werd waardoor het gemiddeld aantal pulli beneden de 8 kwam.

Waarschijnlijk is het goede broedseizoen te danken aan het goede weer in mei en juni (vrij veel zon, maar met voldoende regen). Vorig jaar waren deze maanden zeer droog.

Cijfers van voorgaande jaren:

|            | gemidd. aantal eitjes |      | gemidd. aantal pulli |      |
|------------|-----------------------|------|----------------------|------|
|            | 1969                  | 1970 | 1969                 | 1970 |
| pimpelmees | 8                     | 10,4 | 5,7                  | 6,9  |
| koolmees   | 8,5                   | 8,5  | 6,6                  | 7,5  |

J. v. Dijk

---X---X---X---X---X---X---X---

Ademnood.

Was in het vorig nummer de provincie Friesland onderwerp van een stukje nagenieten, deze keer is het een deel van Brabant en een stukje Limburg.

Deze zomer werd de vakantie doorgebracht in het plaatsje Sterksel, een kilometer of 12 van Eindhoven af.

Het dorp en de directe omgeving munten niet bepaald in schoonheid uit, maar in een straal van pakweg 5 kilometer daarbuiten kan men, wat prachtige natuurgebieden betreft, de plank niet misslaan.

Zuidwaarts gezien treffen we er tot Nederweert uitgestrekte naaldhoutbossen aan; via schijnbaar onaangeroerde heidevelden vinden we in het zuidwesten de boswachterij "Leende", een indrukwekkende verzameling van soms 20 meter hoge sparren waar geen einde aan schijnt te komen. Nog meer met de klok mee komen we via de visvijvers van Valkenswaard in het

Heezeren, gevormd door bijna 40 ha zeer oud loofhout, met een bijzonder gevarieerde vogelbevolking (o.a. zwarte specht).

Meer noordwaarts stuiten we op de Strabrechtse heide, waar boekdelen over te schrijven zijn en waarvan er dan ook een kleintje volgt na eerst de cirkel compleet te hebben gemaakt, door in het oosten de Grote of Ospelse Peel te noemen.

Ja, een kolossaal monument, dat is de "Strabrechtse".

Gelegen tussen Heeze, Geldrop, Mierlo en Someren ligt er een dikke 700 ha Nederlands grondgebied te lonken, zo uitbundig dat geen weerstand kan bieden hier een dag, week of nog langer door te brengen. Vandaar dat van de beschikbare 14 dagen er 10 werden gereserveerd voor de hei. Voor het vroege vertrek uit het hotel werd eerst overleg gepleegd en zo konden de ochtendexpedities op ieder gewenst tijdstip een aanvang nemen. Dit geschiedde via de alom op de vierde tree van boven krakende trap, een niet te voorkomen piep van de gangdeur, een in het begin steeds aanslaande hond en een gemorrel aan de keukendeur met de sleutel die schrijver dezes na eerder genoemd overleg werd toevertrouwd.

De daarop volgende activiteit werd aan de bromfiets over gelaten en wanneer daarvan, na gedane arbeid het geluid verstierf, bevonden we ons 10 van de 14 morgens op de Strabrechtse heide. Zo omstreeks half vijf is het nog zo immens stil dat een knappend takje onder de voeten als een kanonschot klinkt. Vanwege de ochtendmist is het zicht aanvankelijk niet meer dan een goede 100 meter. Binnen die kring bevinden zich wat vliegden, hier en daar een berk, en een ven met vele pollen pijpestroetje. Dit beeld, met de bijbehorende stilte, blijft gehandhaafd tot de eerste stralen van de zon de hei tot leven brengen. De damp die zich schijnt terug te trekken boven het ven wordt fel beschenen en doet de hei als het ware in vuur staan. Een helder koer-lie koer-lie ontbindt de stilte. Onzichtbaar nog voor het oog geeft de wulp blijk van z'n aanwezigheid. Onmiddellijk beantwoord door een soortgenoot aan de andere zijde van de heide. Hiermee is de hei voor wakker verklaard, want nu komen van alle zijden geluiden op je af. Ergens rechts strijkt, aan het gesnater te horen een heel regiment wilde eenden neer. De eenden brengen de nacht vrijwel nooit op het ven door, maar overdag zijn ze er in grote getale te vinden.

Een rietgors repeteert vanaf een den onafgebroken zijn liedje. En dan ineens, zonder voorafgaande waarschuwing, staan we oog in oog met een ree. Als standbeelden staren we elkaar aan, niet bang of geschrokken, eerder gestoord in ons doen en laten. Je wilt dit moment zo lang mogelijk vast houden en je betrapt je erop dat je nauwelijks adem durft te halen. Langzaam, keert de prachtige reegeit zich om en wandelt, na nog eens om te kijken, uit het gezichtsveld. Je staat zelf het dier nog stomverwonderd na te staren, als alweer iets anders je aandacht vraagt. Hoog boven de "Somerense" kant van de heide is het een drukte van belang. Met de kijker wordt de kluwen vogels herkend als een dozijn kieviten, wat kauwtjes en bossen spreeuwen, met ertussen ...een bruine kiekendief! Mochten er nog slapende vogels zijn op de hei, dan worden die nu zonder pardon wakker geschreeuwd en naar boven gedirigeerd. Want alle vogels worden nu gemobiliseerd om het luchtschip te verdrijven. Ze krijgen hulp van enkele zwarte kraaien, die de kiekendief tot de horizon achtervolgen en dan keert de rust weer.

Ergens realiseer je dat de hei niet alleen vogels en reeën bevat. En dan krijgt de fauna de belangstelling die ze verdient. De soortenrijkdom is niet groot, daar leent de (zure) grond zich niet voor.

Maar kleine en ronde zonnedaauw vinden we hier volop. De blauwe klokjesgentiaan bloeit er bij tientallen. Klein warkruid, een parasiet die de plant waarop ze parasiteert (vooral heide) als het ware wurgt, is er ook vertegenwoordigd. Zeker niet op de laatste plaats is de hei zelf hier het aankijken waard. Vroeger werden door schaapherders hele stuken afgebrand om net als bij het riet de oude gewassen te verwijderen om zo de jonge loten een kans te geven. Bovendien werden hierdoor het gras, de vliegden en de berkenopslag in toom gehouden, die de heide anders na verloop van tijd zouden overwoekeren, zoals dat ook het geval is met sommige

delen van de Ospelse Peel. Maar hier weet S.B.B. met behulp van Boswachterij Leende de hei in prima staat te houden.

Je komt er nog weleens mensen tegen ook, meestal met kijkers uitgerust, maar na een dag of wat verkennen, blijken het steeds dezelfde te zijn en zo ontstaat er al gauw een contact. Je wisselt wat gegevens uit en vertelt wat er die ochtend zoal gezien is.

Zo vertelde een wat oudere man uit de omgeving, dat hij de dag ervoor een visarend gezien had, en dat nog wel voor de eerste helft van juli, notabene! Op de vraag of het geen buizerd of kiekendief geweest kon zijn, keek de man me vernietigend aan. Hij was bepaald in z'n eer aangetaast. Maar praatgraag als deze Brabander was, werd het gesprek toch voortgezet, zij het over een heel ander onderwerp.

Na een dag of twee werd hij echter geheel in zijn eer hersteld, ik bood hem mijn excuses aan en hij glom van genoeg, want hij was er.....de visarend!!!

Wanneer je al ademhalingsmoeilijkheden krijgt bij het zien van een ree, dan treden er bepaald verstikkingsverschijnselen op bij het in de kijker krijgen van een visarend!

De eerste maal kwam hij aanvliegen met een enorme vis in zijn klauwen. Daar zeilde op een honderd meter afstand een vogel voorbij met een vlucht van zo'n anderhalve meter, met het gemak van een vliegtuig. Je zal het altijd zien, midden op het veld, met in een straal van zeker 200 meter daaromheen niets anders dan hei, stond een paal..... en daar streek hij dan ook maar op neer. Hij at daarboven smakelijk. Maar over die afstand blijft er met een 7 x 50 kijker zelfs van een visarend niet zoveel over. Echter genoeg om alleen daar naar te kijken. In je verbeelding zie je dan wel de vis in de grote klauwen gekneld, de haaksnavel zijn werk verrichten.

De visarend verscheen daarna regelmatig boven de hei. Volgens de vergevingsgezinde praatgrage Brabander is de visarend hier een ieder jaar terugkerende gast. Vanwege de naast de deur (10 km verderop) gelegen visvijvers van Valkenswaard. De rust en de speciaal voor dit doel door S.B.B. afgezaagde bomen, brengen de visarend ertoe zijn buit op de grote stille hei te verorberen.

Andere "adembenemende" wapenfeiten op de "Strabrechtse": korhoenders, kemphanen, buizerds, en eenmaal een ijsvogel.

Alles was ruim voldoende om na twee weken Brabants feest, thuis weer op adem te komen.

D. Passchier

---I---I---I---I---I---I---

#### Waarnemingen:

van april tot en met augustus

|                   |       |     |      |                                  |                 |
|-------------------|-------|-----|------|----------------------------------|-----------------|
| jan van gent      | 2 ex  | juv | 19-8 | over zee,zuidwaarts              | v.Dijk          |
| aalscholver       | 1 ex  |     | 7-5  | over zee,noordwaarts             | v.Dijk          |
|                   | 1 ex  | 18, | 26-6 | over zee                         | v.Dijk          |
| purperreiger      | 1 ex  | 5,  | 31-7 | boerenburg                       | v.Dijk          |
| lepelaar          | 1 ex  |     | 5-5  | Z.H.L. noordwaarts               | v.Dijk          |
| pijlstaart        | 5 ex  |     | 28-8 | over zee,zuidwaarts              | v.Dijk          |
| eidereend         | 2 ex  |     | 31-7 | zwemmend voor de kust            | v.Dijk          |
| middelste zaagbek | 2 ex  |     | 3-5  | over zee,noordwaarts             | v.Dijk          |
| bergeend          | 26 ex |     | 3-5  | over zee                         | v.Dijk          |
|                   | 71 ex |     | 6-7  | over zee,noordwaarts             | Moerkerk        |
| zwarte wouw       | 1 ex  |     | 7-5  | boerenburg                       | Passchier       |
| bruine kiekendief | 4 ex  | ♀♀  | 3-5  | boven zee,noordwaarts            | v.Dijk          |
| visarend          | 1 ex  |     | 2-5  | boerenburg                       | v.Dijk          |
| boomvalk          | 1 ex  |     | 31-7 | noordduin                        | Glasbergen      |
| velduil           | 1 ex  |     | 8-5  | noordduin                        | Punt, Passchier |
| waterral          | 1 ex  | op  | 21-4 | gevangen in schuur en naar asiel | D.Hoek          |